

Съдържание

ПРЕДГОВОР.....	9
ПЪРВА ГЛАВА	
ДАНЪЧНО ПРАВО. ОБЩА ЧАСТ.....	11
Тема 1	
Данъчното право в правната система на Република България.	
Предмет и метод на правно регулиране.	
Разграничаване на данъчното право от другите правни отрасли.....	11
Тема 2	
Източници на данъчното право. Обща характеристика. Видове	18
Тема 3	
Данъчни правни норми. Понятие. Структура. Видове.	
Действие по време, по място и спрямо лицата	25
Тема 4	
Юридически факти. Понятие. Видове фактически състави	36
Тема 5	
Данъчни правни отношения. Понятие. Видове.	
„Активен“ и „пасивен“ субект на данъчното правоотношение.	
Данъчна правосубектност.....	43
Тема 6	
Усложнения в развитието на данъчното правоотношение.	
Нормативна уредба. Видове	50
Тема 7	
Понятие за данък. Елементи на данъка. Видове данъци.	
Отграничение на данъка от другите видове публични задължения	62

Тема 8
Принципи на данъчното облагане и функции на данъка 75

Тема 9
Правно положение на Националната агенция за приходите.
Структура и органи на управление. Правомощия на органите по приходите..... 79

Тема 10
Международно двойно данъчно облагане. Понятие. Обща характеристика.
Способи за избягване на двойното данъчно облагане. Процедура по ДОПК 87

ВТОРА ГЛАВА

ДАНЪЧНО ПРАВО. СПЕЦИАЛНА ЧАСТ95

Тема 1
Правен режим на местните данъци и такси. Видове местни данъци и такси.
Субекти на облагане. Обекти на облагане. Данъчна основа.
Деклариране и плащане на местните данъци 95

Тема 2
Правен режим на данъка върху добавената стойност (ДДС). Субект на облагане.
Обект на облагане. Регистрация. Видове. Механизъм на облагане с ДДС.
Данъчен кредит. Документация и отчетност на ДДС 105

Тема 3
Правен режим на акцизите. Субект на облагане. Обект на облагане.
Регистрация. Данъчна основа и данъчна ставка. Документация и отчетност 116

Тема 4
Правен режим на корпоративното подоходно облагане. Субект на облагане.
Обект на облагане. Данъчен финансов резултат.
Деклариране и внасяне на данъка..... 123

Тема 5
Правен режим на облагането на доходите на физическите лица.
Субекти на облагане. Обекти на облагане. Данъчни облекчения.
Видове. Деклариране и плащане на данъка 131

ТРЕТА ГЛАВА

ДАНЪЧЕН ПРОЦЕС 143

Тема 1

Обща характеристика на данъчния процес 143

Тема 2

Участници, субекти и страни в данъчния процес..... 155

Тема 3

Доказването в данъчния процес. Обща характеристика.

Доказателства и доказателствени средства. Видове.

Посочване, представяне и събиране на доказателствени средства.

Способи за събиране на доказателствени средства..... 160

Тема 4

Производство по данъчна регистрация. Обща характеристика.

Предпоставки за прекратяване на регистрацията по ДОПК.

Видове регистрация..... 175

Тема 5

Правен режим на данъчното деклариране.

Данъчна декларация. Понятие. Функции 180

Тема 6

Производство по извършване на данъчна ревизия и проверка.

Видове ревизии и проверки. Компетентност на органите по приходите в

ревизионното производство. Съпоставка между данъчна ревизия и проверка..... 182

Тема 7

Издаване и правна характеристика на актовете

в ревизионното производство..... 194

Тема 8

Правна защита в областта на данъците. Обща характеристика.

Производство по обжалване на ревизионния акт по административен ред 202

Тема 9

Производство по обжалване на ревизионния акт по съдебен ред.

Обща характеристика на производството. Компетентен съд.

Правомощия на съда 208

Тема 10	
Касационно производство. Обща характеристика. Нормативна уредба.	
Касационни основания. Компетентен съд. Правомощия на съда.....	213
Тема 11	
Отмяна на влезли в сила съдебни актове по данъчни дела.	
Обща характеристика. Нормативна уредба. Основания за искане за отмяна.	
Компетентен съд. Правомощия на съда.....	218
Тема 12	
Производство по принудително изпълнение по реда на ДОПК.	
Обща характеристика. Нормативна уредба.	
Предмет и страни в производството.....	222
Тема 13	
Способи за извършване на принудително изпълнение. Нормативна уредба. Правна защита срещу незаконосъобразно принудително изпълнение	232
Тема 14	
Правна характеристика на изпълнителните основания	
в производството по принудително изпълнение. Нормативна уредба. Видове	240
Тема 15	
Способи за погасяване на данъчните задължения. Нормативна уредба.	
Видове способности. Правна характеристика.....	253
Тема 16	
Обезпечително производство. Нормативна уредба. Обща характеристика.	
Обезпечителни мерки. Видове. Компетентни органи и издавани от тях актове.	
Правна защита на длъжника срещу незаконно наложени обезпечителни мерки ...	265
Тема 17	
Отсрочване и разсрочване на данъчните задължения. Производство.	
Нормативна уредба. Компетентни органи.	
Правна характеристика на актовете, които издават органите.....	279
Тема 18	
Данъчно административнонаказателно производство. Нормативна уредба.	
Обща характеристика. Принципи. Данъчни нарушения. Видове.....	290
Тема 19	
Наказания при извършване на данъчни нарушения. Понятие. Видове.....	301

Тема 20

Производство по установяване на данъчни нарушения и налагане на наказания. Нормативна уредба. Обща характеристика.

Компетентни органи. Актове, издавани в производството306

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ НА НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

И ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ НА ПРАВОТО..... 314

ЛИТЕРАТУРА 316

Първа глава

ДАНЪЧНО ПРАВО. ОБЩА ЧАСТ

Тема 1

ДАНЪЧНОТО ПРАВО В ПРАВНАТА СИСТЕМА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. ПРЕДМЕТ И МЕТОД НА ПРАВНО РЕГУЛИРАНЕ. РАЗГРАНИЧАВАНЕ НА ДАНЪЧНОТО ПРАВО ОТ ДРУГИТЕ ПРАВНИ ОТРАСЛИ

В правната литература концептуално е прието, че анализирането на двата основни критерия – предмет и метод на правно регулиране, е основата за обособяването на съответен правен отрасъл за самостоятелен в правната система. Предметът на правното регулиране включва определен кръг специфични обществени отношения, които се регулират от съответния правен отрасъл, а методът на правно регулиране включва начините или механизма на въздействие върху тези обществени отношения.¹ Тази принципна концепция е изследвана от редица автори във времето, което дава основание да бъде използвана и при анализирането и разглеждането на тези основни въпроси и в данъчното право².

¹ Видният руски теоретик на правото С. Алексеев изтъква, че всеки основен отрасъл на правото притежава свой особен метод на правно регулиране, чиито специфични черти са изразени концентрирано в няколко компонента: в правното положение (статуса) на субектите, в основанията за формиране на правоотношенията, в начините за определяне на тяхното съдържание като права и задължения, както и в юридическите санкции. (Алексеев, С. *Обща теория на правото*. Т. 1. София: Наука и изкуство, 1984, с. 254 – 255).

² Костов, М. *Финансови правни отношения*, 1979, с. 13; Минкова, Г. *Данъчно право*. Първа книга, 1997, с. 27 – 28; Кучев, С. и Ю. Кучев. *Данъчно право*, 1997, с. 59; Димитров, В. *Финансово право*, 2019, с. 52 – 55; Петканов, Г. *Данъчен процес*, 1996, с. 11; Стоянов, И. *Данъчно право*, 2009, с. 36.

1. Предмет и метод на данъчното право

Предметът на данъчното право е дефиниран от редица автори в правната литература. Данъчното право регулира обществени отношения по установяването и събирането на данъците от физически и юридически лица в бюджетната сфера и в предвидените случаи – в извънбюджетните фондове³. Предметът на данъчното право включва обществени отношения между държавата и данъчно задължените лица по повод на фактическите състави за възникването и погасяването на данъчния дълг⁴. Данъчното право включва финансови обществени отношения по осигуряване на приходи в държавния и общинските бюджети, или тези отношения могат да се определят като приходни финансови отношения. Те са част от механизма на функциониране на две от най-важните категории приходни-разходни сметки в системата на публичните финанси⁵. В приходните сметки важно място заемат държавният бюджет, както и общинските бюджети. Законът за публичните финанси е специален и урежда техните характеристики и механизма им на функциониране (чл. 42, чл. 44, чл. 48 – 56, чл. 57 – 65, чл. 45 – 47, чл. 51 – 56).

Друг автор сочи, че се касае за обществени отношения, които имат имуществен характер, т.е. отношения, при които се определя задължението за плащане на данък в полза на държавата⁶. Предметът на данъчното право включва обществени отношения, непосредствено свързани с установяването на данъците, държавния контрол, управлението на икономическото и социалното развитие на обществото чрез механизма на данъчното облагане⁷.

Проф. Милчо Костов определя данъчните отношения като класически бюджетни отношения, защото данъците са бюджетни приходи и чрез системата на данъчните отношения се осигуряват постъпленията в централизирания държавен паричен фонд⁸. Терминът „данък“ не оставя съмнение относно държавно-властническата същност на това понятие⁹. В своя исторически произход данъкът е символ на властта, респ. подчинението. Чрез данъчното отношение властта (държавата) присъства в личната (имуществената) сфера на гражданите, като тези взаимоотношения са конституционно и нормативно установени.

³ Бръзгалин, А. К вопросу о формировании налогового права как подотрасли права. Государство и право, 2000, с. 63.

⁴ Минков, Г. Данъчно право. Първа книга. С., 1997, с. 27.

⁵ Димитров, В. Финансово право. С., 2019, с. 53.

⁶ Кучев, С. и Ю. Кучев. Данъчно право, С., 1997, с. 60.

⁷ Петрова, Г. Налоговое право, 1998, с. 7.

⁸ Костов, М. Финансови правни отношения, 1979, с. 98.

⁹ Ангелов, А. Финансово право на НРБ. С., 1970, с. 258 – 260.

Изказаните становища по същество не си противоречат, а се допълват. Става дума за парични обществени отношения, които се плащат по силата на закона от данъчно задължените лица (чл. 60 от КРБ). Тези парични обществени отношения са основен бюджетен (републикански и общински) приходоизточник. Наред с паричните обществени отношения, които са „същински“, в предмета на данъчното право се включват и непаричните, т.е. безобектните обществени отношения. Последните могат да се определят като „вторични“ или обслужващи, които имат подчинено положение спрямо „същинските“. Критерият за тяхното дефиниране на „безобектни“ е ясен, защото те обслужват движението на паричните средства. В литературата тези отношения са наречени организационни, тъй като създават организационните предпоставки за възникването на паричните обществени отношения, осигуряват тяхното законсъобразно протичане¹⁰. В данъчното право анализът на законодателството показва, че тяхното съществуване е налично. Като типичен пример за такива устройствени отношения могат да се посочат тези, които се отнасят до устройството и функциите на органите на Националната агенция за приходите (НАП), както и техните правомощия, регламентирани в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) и Закона за Националната агенция за приходите (ЗНАП). В същата посока са и процедурните данъчни правоотношения, чрез които се осъществяват формите на данъчен контрол (проверка и ревизия), принудителното изпълнение на данъчните задължения или разпоредбите, свързани с тяхното обезпечаване.

Вторият критерий се свързва с метода на правно регулиране. По същество той дава отговор на въпроса по какъв начин или как се регулират обществените отношения в даден правен отрасъл. За данъчното право основният метод на правно регулиране е властническият. Това твърдение е „императив“ в научната литература. Това означава, че субектите в данъчното правоотношение се намират в отношение на власт и подчинение, т.е. отношенията между тях се развиват „по вертикала“, а не „по хоризонтала“. Тази принципна теза се обуславя от обстоятелството, че държавата в качеството си на власт, т.е. носител на фискален суверенитет, едностранно установява данъчните задължения по силата на създадени от нея закони или с помощта на издадени от нейните органи актове¹¹. Исторически класическата структура на правната система се обособява на два основни дяла: публично и частно право. Основните разграничителни критерии за тяхната диференциация са гореспоменатите. Публичното право по своята същност е съвкупност от императивни правила за поведение поради целите, които стоят пред него – да задоволи обществения интерес, както и организирането на взаимовръзката между държавни

¹⁰ Костов, М. Финансови правни отношения. С., 1979, с. 137.

¹¹ Златарев, Е. и В. Христофоров. Финансово право на НРБ. С., 1983, с. 17.

органи и институции¹². Публичното право е насочено към регулиране на обществените интереси, а частното право е насочено към регулиране на индивидуалните и груповите интереси, при които водещ е диспозитивният метод на правно регулиране, т.е. методът на равнопоставеност¹³.

С оглед на изложеното и направения анализ относно двата концептуални критерия може да се направи обосновано заключение, че данъчното право безспорно е част на публичното право, в което са инкорпорирани правни норми, които регулират възникването, развитието и прекратяването на данъчните обществени отношения чрез властнически метод на правно регулиране.

2. Разграничаване на данъчното право от другите правни отрасли

2.1. Данъчно право и конституционно право

Конституционното право регулира основните обществени отношения, като държавното устройство на страната, основните права, свободи и задължения на гражданите, както и основните принципи на функциониране на икономическата, социалната и обществената инициатива на гражданите. В конституцията са залегнали и принципите на функциониране на финансовата, данъчната и бюджетната политика на страната. В този смисъл принципите и процедурите, които са залегнали в конституцията са основополагащи и имат концептуално значение за устройството и развитието на правната система. С оглед на това може да се твърди, че предметът на конституционното право е по-широк по обхват от предмета на данъчното право, тъй като в него имплицитно се съдържат и основни конституционни норми, които имат отношение към развитието на данъчното право (чл. 60, ал. 1 и ал. 2, чл. 84, чл. 98 и чл. 141 от Конституцията). Ето защо няма никакво съмнение в твърдението, че конституцията е основен източник на данъчното право. По отношение на метода на правно регулиране на тези два правни отрасли липсват съществени различия.

2.2. Данъчно право и гражданско право

Гражданското право регулира имуществени и неимуществени (лични, напр. отношенията между съпрузите – чл. 13 – 17 от СК) обществени отношения. Следователно по отношение на предмета на правно регулиране може да се твърди, че те си приличат, но трябва да се отбележи, че предметът на гражданското право е по-широк от този на данъчното право. По отношение на ме-

¹² Колев, Т. Теория на правото. С., 2015, с. 184 – 185.

¹³ Пенев, С. Финансово право. Обща част, 2019, с. 10.